

Н.Л. Ющенко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

К.І. Томилець, студентка напряму підготовки 6.030509 „Облік і аудит”

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПРО ПЕРЕГЛЯД, УДОСКОНАЛЕННЯ І АКТУАЛІЗАЦІЮ СТАТИСТИЧНИХ КЛАСИФІКАЦІЙ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ТА КОМПЛЕКСНИХ СТАТИСТИЧНИХ РОБІТ В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** класифікація, класифікатор, європейська статистика, статистичні спостереження, статистична інформація*

Європейська статистична система, що забезпечує Європейський Союз, світ і громадськість незалежною високоякісною інформацією про економіку й суспільство на загальноєвропейському, національному та регіональному рівнях, і сприяє загальнодоступності цієї інформації для використання з метою прийняття рішень, у науково-дослідних цілях та для обговорення, спираючись на наукові принципи і методи, пропонує і постійно вдосконалює програму гармонізованої європейської статистики, яка є важливою складовою демократичних процесів і прогресу у суспільстві. Одним із показників ґрунтовності методології, що забезпечує якість статистики (принцип №7 Кодексу норм європейської статистики [1]), є точне співпадання національних систем класифікацій з відповідними європейськими системами.

У міжнародній статистичній практиці класифікацією прийнято називати вичерпний і структурований набір описаних категорій, які найчастіше представлені у вигляді ієрархії за допомогою літерних і цифрових кодів [2]. В українському законодавстві розрізняють поняття „класифікація” і „класифікатор”. Класифікатор – це документ, у якому відповідно до прийнятих ознак класифікації та методів кодування об’єкти класифікації розподілені на угруповання і цим угрупованням та об’єктам класифікації надано коди [3]. Класифікація – це розподілення множини об’єктів на підмножини на підставі їх схожості чи несхожості [4]. Водночас, у вітчизняній статистичній науці [5] класифікатори та класифікації (або номенклатури) розрізняють залежно від того, що класифікується: об’єкт чи явище. Так, класифікатором є систематизований перелік об’єктів (продукції, адміністративно-територіальних одиниць тощо), кожному з яких надано певний код. Відповідно, класифікацією є систематизований перелік явищ (наприклад, видів економічної діяльності), кожному з яких надано певний код. Отже, у національній статистичній практиці документ, що використовується для групування і кодування інформації про об’єкти та явища, може бути як класифікатором так і класифікацією. Типологія статистичних класифікацій представлена на рис. (Держстандарт України, 1998-2012. Дата останньої модифікації 13.04.2012 р.).

Питання розроблення та впровадження статистичних класифікацій досліджували такі вчені як Л. Богданова, В. Гладкова, Ю. Жуковська, В. Карпов, О. Осауленко, Н. Парфенцева, М. Сидоренко, К. Шишкіна та інші. Їх роботи присвячені розгляду принципів побудови міжнародних статистичних класифікацій, проблемам їх гармонізації, питанням впровадження міжнародних статистичних класифікацій в Україні, створення системи національних статистичних класифікацій та їх удосконалення.

В Україні систему національних класифікацій розроблено на виконання постанови Кабінету міністрів України від 04.05.1993 р. №326 „Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики”. При створенні основних національних статистичних класифікацій (видів економічної діяльності, продукції та товарів) у якості базових були використані похідні європейські класифікації у незмінному вигляді, а деталізація (деагрегація), що враховує

національні особливості, здійснена на нижчих рівнях класифікації, що забезпечило єдину інтерпретацію національних класифікацій з міжнародними, стандартизацію термінів, визначень, пояснень. Разом з цим, у державній статистичній діяльності застосовуються статистичні класифікації без статусу, так звані локальні довідники, які створюються безпосередньо структурними підрозділами Держстату для вирішення окремих конкретних завдань оброблення статистичної інформації державних статистичних спостережень.

Види статистичних класифікацій (класифікаторів)	Залежно від сфери застосування	Класифікації, що застосовуються у системі ведення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) та статистичних реєстрів	Класифікація видів економічної діяльності КВЕД ДК 009:2010 (КВЕД–2010), гармонізована з NACE (Rev. 2); Класифікація організаційно–правових форм господарювання (КОПФГ); Класифікатор об'єктів адміністративно–територіального устрою України (КОАТУУ); Класифікація органів державного управління (КОДУ); Класифікація країн світу (КС), гармонізована з міжнародним стандартом ISO 3166–1:2006; Класифікація валют (КВ), гармонізована з міжнародним стандартом ISO 4217:2001
		Класифікації системи національних рахунків (СНР)	Класифікація інституційних секторів економіки України (КІСЕ), що відповідає міжнародному стандарту СНР 93; Класифікація індивідуального споживання за цілями (КІСЦ), гармонізована з
		Інші національні (державні) класифікації (класифікатори), що використовуються у державній статистичній діяльності	Центральна статистична класифікація продукції за видами економічної діяльності, гармонізована з NACE та CPA; Статистична класифікація продукції (СКП–2011, гармонізована з CPA–2008); Номенклатура продукції промисловості (НПП), гармонізована з CPA–2002, PRODCOM–2002 (з урахуванням змін до PRODCOM–2008); Державний класифікатор будівель та споруд (ДК БС) та Номенклатура продукції будівництва (НПБ), гармонізовані з СС; Класифікатор відходів (КВ), гармонізований з КВЕД та ДКПП; Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), гармонізована з HS, CN; Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності (КПЗЕД), гармонізована з КВЕД; Класифікатор професій (КП), гармонізований з ISCO–88; Класифікація видів наукових досліджень і розробок ДК 015:201; Класифікатор системи позначень одиниць вимірювання та обліку (КСПОВО), гармонізований з міжнародними стандартами ISO 31:1992, ISO 1000:1992
	Залежно від предметної області	Економічні класифікації	Класифікація видів економічної діяльності; Класифікація інституційних секторів економіки України; Номенклатура продукції промисловості
		Соціальні класифікації	Класифікатор професій
		Юридичні класифікації	Класифікація організаційно–правових форм господарювання
		Географічні класифікації	Класифікатор об'єктів адміністративно–територіального устрою України
	За ступенем гармонізації	Модельні (довідкові) класифікації, що мають широке призначення та офіційну згоду, схвалені та рекомендовані у якості моделей для розроблення чи перегляду відповідних класифікацій відносно структури, характеру та визначення категорій	Модельні класифікації, схвалені Статистичною комісією ООН або іншими компетентними міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація, Міжнародний валютний фонд або Міжнародна організація праці, залежно від предметної області
		Похідні класифікації – базуються на відповідних модельних класифікаціях; групи створюються шляхом переміщення та/або деталізації (деагрегації) позицій однієї чи більше модельних класифікацій	
		Пов'язані класифікації – забезпечують сукупність організованих категорій для тих самих змінних (змінної), що і у відповідних модельних класифікаціях, але у яких категорії можуть лише частково відноситися до категорій, визначених у модельних класифікаціях, або вони можуть бути пов'язані з модельною класифікацією лише на певних рівнях структури	
	За рівнем розповсюдження	Міжнародні класифікації	Класифікації ООН
		Регіональні класифікації	Класифікації ЄС
		Національні класифікації	Класифікації України або інших держав

Рис. Перелік класифікацій (класифікаторів) [6, с. 60]

Упродовж 2014 року, як і у попередні, Державною службою статистики України проводилися роботи з перегляду, удосконалення й актуалізації статистичних класифікацій, які використовуються для реалізації державних статистичних спостережень та комплексних статистичних робіт [7], [8], [9], [10].

На виконання заходів Стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року [11] з метою актуалізації методології національного рахівництва відповідно до оновлених міжнародних стандартів і розширення потреб користувачів в умовах розвитку економічного середовища на базі методологічних принципів міжнародного стандарту Системи

національних рахунків 2008 року (СНР 2008) та Європейської системи національних та регіональних рахунків 2010 року (ЕСА 2010) розроблено нову редакцію Класифікації інституційних секторів економіки (KICE) України.

На заміну Державного класифікатора ДК 002:2004 „Класифікація організаційно-правових форм господарювання” розроблено Статистичний класифікатор організаційних форм суб'єктів економіки [12], призначений для збирання та оброблення інформації щодо організаційних та правових форм суб'єктів економіки у процесі ведення державних реєстрів та в інших інформаційних системах.

Переглянуто Класифікацію валют, актуалізовано Класифікацію органів державного управління [13], [14] та Класифікацію країн світу [15].

З метою запровадження єдиних вимог до побудови, ведення, застосування статистичних класифікаторів і довідників як об'єктів структурних метаданих, що описують статистичну інформацію, протягом року проводилися роботи щодо систематизації та уніфікації статистичних класифікаторів і довідників. Для уніфікації одиниць вимірювання статистичних показників державних статистичних спостережень підготовлено „Довідник одиниць вимірювання статистичних показників” [16]. Продовжувалися роботи зі створення статистичних метаданих, зокрема тих, які описують статистичні реєстри, статистичні класифікації та довідники.

З метою покращення координації робіт з організації державних статистичних спостережень запроваджено централізоване формування й актуалізацію сукупностей одиниць та переліків респондентів. Крім того, із 2014 року започатковано щомісячне формування переліку респондентів державних статистичних спостережень для організації подальшого їхнього інформування територіальними органами державної статистики про залучення до державних статистичних спостережень. Для забезпечення проведення зазначених робіт на належному якісному рівні проводилося подальше вдосконалення Реєстру статистичних одиниць (РСО) у частині поліпшення ідентифікаційних і класифікаційних характеристик статистичних одиниць [7].

На кінець листопада 2015 року в Україні діє 22 статистичних класифікаторів (класифікацій), гармонізованих з європейськими [17]. Відповідно до наказів Мінекономрозвитку України від 19.06.2015 р. №615 затверджені зміни до національного класифікатора України ДК 002:2004 „Класифікація організаційно-правових форм господарювання” (КОПФГ), від 21.07.2015 р. №847 – зміни до національного класифікатора України ДК 011-96 „Класифікатор системи позначень одиниць вимірювання та обліку”, від 02.09.2015 р. №1084 – до національного класифікатора України ДК 003:2010 „Класифікатор професій” з набранням ними чинності з 01.10.2015 р. та від 21.10.2015 р. №1329 – зміни до національного класифікатора України ДК 016:2010 „Державний класифікатор продукції та послуг” з набранням чинності з 01.11.2015 р. [18].

Пунктом 29 Плану дій щодо реалізації Стратегії розвитку статистики на період до 2017 передбачене запровадження галузевих статистичних класифікацій та номенклатур, що узгоджені з міжнародними, з термінами виконання 2013-2015 рр. На рівні Держстату, очевидно, у 2016 р. році залишатимуться діючими [19], а на регіональному рівні у 2015 р. відбувся перехід від галузевої до функціональної статистики.

Зміни у законодавстві, перегляд міжнародних модельних статистичних класифікацій, виникнення нових потреб у вивченні певних об'єктів і явищ призводять до внесення змін до класифікацій. Українська система статистичних класифікацій перебуває у розвитку і потребує постійного супроводження та удосконалення.

Список використаних джерел: 1. *Кодекс* норм европейской статистики для национальных и местных статистических органов, принят 28.09.2011 г. на заседании Комитета Европейской статистической системы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/quality> 2. *Стандартні* статистичні класифікації: основні принципи / Статистична комісія ООН (30-та сесія), 1999. 3. *Національна стандартизація*. Основні положення : ДСТУ 1.0:2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/files/standards/ukraine/dstu/standardization/> 4. *Національна стандартизація*. Правила

розроблення, побудови, викладання, оформлення, ведення національних класифікаторів : ДСТУ 1.10:2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/files/standards/ukraine/dstu/standardization/> **5.** *Парфенцева Н. О.* Міжнародні статистичні класифікації в Україні : розвиток і впровадження : монографія / Парфенцева Н.О. – К. : ВПД „Формат”, 2009. – 600 с. **6.** *Ющенко Н. Л.* Статистика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. Л. Ющенко, Т. Л. Ющенко. – Чернігів : Десна Поліграф, 2015. – 344 с. **7.** *Звіт* про результати діяльності Державної служби статистики України за 2014 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **8.** *Наказ* Державної служби статистики „Про затвердження Класифікації видів вантажів” від 04.02.2014 р. №25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **9.** *Наказ* Державної служби статистики „Про внесення змін до Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП)” від 07.03.2014 р. №57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **10.** *Наказ* Державної служби статистики „Про внесення змін до Номенклатури продукції промисловості (НПП), затвердженої наказом Державної служби статистики України від 17 грудня 2012 року № 520 (зі змінами)” від 05.12.2014 р. №382 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **11.** *Стратегія* розвитку державної статистики на період до 2017 року : Розпорядження Кабінету міністрів України №145-р від 20.03.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/145-2013-p> **12.** *Наказ* Державної служби статистики „Про затвердження Статистичного класифікатора організаційних форм суб’єктів економіки (СКОФ)” від 29.09.2014 р. №271 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **13.** *Наказ* Державної служби статистики „Про затвердження Змін до Класифікації органів державного управління, затвердженої наказом Держстату України від 07 травня 2013 року № 143” від 27.05.2014 р. №175 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **14.** *Наказ* Державної служби статистики „Про затвердження Змін до Класифікації органів державного управління, затвердженої наказом Держстату України від 07 травня 2013 року № 143” від 05.09.2014 р. №256 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **15.** *Наказ* Державної служби статистики „Про внесення змін до Класифікації країн світу” від 18.12.2014 р. №396 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **16.** *Наказ* Державної служби статистики „Про затвердження Довідника одиниць вимірювання статистичних показників” від 30.12.2014 р. №414 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **17.** *Класифікатори.* Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **18.** *Офіційний сайт* Мінекономрозвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua **19.** *Проект* Плану державних статистичних спостережень на 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>